

มาตรการทางกฎหมายในการบังคับโทษปรับในคดีอาญา¹

เทพโกลินต์ เบญญาบุญ²

จากการศึกษาปัญหามาตรการทางกฎหมายในการบังคับโทษปรับในคดีอาญาพบว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการบังคับโทษปรับในคดีอาญา ตลอดจนกฎหมาย ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษปรับในคดีอาญา ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่า โทษปรับทางอาญาเป็นโทษที่กำหนดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางทรัพย์สินใช้สำหรับการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง และเมื่อ ผู้ต้องโทษชำระค่าปรับตามจำนวนที่ศาลกำหนดแล้วก็ถือว่าผู้ต้องโทษได้รับโทษเสร็จสิ้นแล้ว แต่ในบางกรณีผู้ต้องโทษไม่สามารถชำระค่าปรับ แต่เพื่อให้เกิดสภาพบังคับในการลงโทษตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาจึงต้องมีการนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับ อันได้แก่ การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ การถูกกักขังแทนค่าปรับตามมาตรา 29 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับตามมาตรา 30/1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ในกรณีผู้ต้องโทษไม่สามารถชำระค่าปรับ ศาลมักจะใช้วิธีการกักขังแทนค่าปรับมากกว่าการยึดทรัพย์สินของจำเลยมาชำระค่าปรับ เนื่องจากสะดวกรวดเร็วและไม่เป็นภาระต่อศาล เพราะการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับทำได้ยากและมีเงื่อนไขจำกัดบางประการ ส่งผลให้ผู้ต้องโทษปรับที่ไม่มีเงินในการชำระค่าปรับถูกกักขังเป็นจำนวนสูงขึ้นและถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา(ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2545 เพิ่มเติมในเรื่องของการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้ในมาตรา 30/1 – 30/3 โดยกำหนดให้ในกรณีที่ศาลพิพากษาปรับไม่เกินแปดหมื่นบาท ผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่นิติบุคคลและไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้ แต่ก็ยังเป็นเพียงมาตรการหนึ่งที่ยกออกมา เพื่อหลีกเลี่ยงการกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งก็มีข้อจำกัดเฉพาะกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับต้องยื่นคำร้องต่อศาลและศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาว่าผู้ยื่นคำร้องดังกล่าว มีความเหมาะสมหรือไม่ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดและต้องเป็นกรณีที่ศาลพิพากษาปรับไม่เกินแปดหมื่นบาทเท่านั้นและตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของกฎหมายในการลงโทษปรับนั้นเป็นไปเพื่อทดแทนความเสียหายของสังคมหรือส่วนรวมที่ผู้ต้องโทษก่อขึ้นและมีผล

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการบังคับโทษปรับในคดีอาญา หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการสอบดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนียผล ประธานกรรมการ รองศาสตราจารย์จุฑา วงศ์ทองสรรค์ และรองศาสตราจารย์นคร เศรษฐ์ภูริวัจน์ เป็นกรรมการ

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เป็นการยับยั้งหรือข่มขู่ผู้กระทำความผิด และบุคคลอื่นให้มีความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดโดยมุ่งที่ทรัพย์สินของผู้ต้องโทษ ซึ่งการใช้มาตรการกักขังแทนค่าปรับมิใช่การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้ต้องโทษ แต่กลับเป็นการบังคับเอาแก่เสรีภาพของผู้ต้องโทษแทน ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับโทษจำคุกอันเป็นโทษหนักกว่าการบังคับเอาแก่ทรัพย์สิน และเนื่องด้วยการลงโทษปรับเป็นการกำหนดขึ้นเพื่อใช้กับการกระทำความผิดที่เป็นความผิดเล็กน้อยหรือความผิดลหุโทษที่จะไม่ลงโทษจำคุกแก่บุคคลดังกล่าวหากไม่จำเป็น โดยที่หากจะลงโทษจำคุกก็เป็นการลงโทษจำคุกกระชั้นเพื่อที่จะมิให้ไปคลุกคลีอยู่กับผู้กระทำความผิดบางประเภทในเรือนจำโดยเฉพาะผู้กระทำความผิดร้ายแรงหรืออุกฉกรรจ์ แต่เมื่อการเปลี่ยนโทษจากโทษปรับมาเป็นโทษกักขังแล้ว ก็เท่ากับเป็นการลบเลือนความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของการลงโทษปรับ ซึ่งโดยบทบัญญัติของกฎหมายแล้วยังมีมาตรการยึดทรัพย์สินมาเพื่อชำระค่าปรับอยู่อีกประการหนึ่งที่เป็นไปตามความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของ การลงโทษปรับ รวมทั้งโดยปัจจุบันก็มีมาตรการให้ทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ ถึงแม้จะไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของโทษปรับเท่าใดนัก แต่ก็ยังไม่เป็นข้อกำหนดที่เป็นการลบเลือนความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของโทษปรับลงทั้งหมดโดยสิ้นเชิง ดังนั้นมาตรการกักขังแทนค่าปรับนั้นอาจเป็นมาตรการที่ศาลจะนำมาใช้ท้ายที่สุด เมื่อไม่สามารถนำมาตราการอื่นมาใช้ให้เหมาะสมแก่ผู้ต้องโทษนั้นแล้ว

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับบังคับโทษปรับในคดีอาญา ยังไม่ชัดเจนและครอบคลุมหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ประเด็นปัญหาประการแรกคือ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 บัญญัติว่า “โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้ (4) ปรับ..” จะเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวได้กำหนดโทษปรับตามลักษณะของฐานความผิดโดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการชำระค่าปรับของผู้กระทำความผิดแม้จะดูเหมือนเป็นธรรมเพราะจำนวนเงินที่ศาลปรับสำหรับการกระทำความผิดอย่างเดียวกันมีจำนวนเท่ากันแต่หากพิจารณาเปรียบเทียบถึงผลของการปรับระหว่างผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกับผู้ที่มีฐานะยากจนแล้วจะเห็นว่าผู้ที่มีฐานะยากจนจะได้รับผลกระทบมากกว่าซึ่งไม่ต่างจากการถูกลงโทษที่รุนแรงกว่าดังนั้นระบบการกำหนดโทษปรับไว้ตามลักษณะของฐานความผิดอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันนอกจากนี้ ในกรณีที่มีจำเลยไม่มีเงินมาชำระค่าปรับเช่น ไม่ได้เตรียมเงินหรือหลักประกันมาเพราะไม่ทราบว่าศาล จะพิพากษาอย่างไรศาลจะใช้มาตรการกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งเป็นการซ้ำเติมเพิ่มโทษทางอ้อมแก่จำเลยที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษแค่ปรับ ทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในระบบยุติธรรมเนื่องจากจำเลยซึ่งเป็นผู้ยากจนที่ไม่มีเงินชำระค่าปรับไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งเป็นการได้รับโทษที่รุนแรงกว่าโทษปรับในเชิงเปรียบเทียบ

ประเด็นปัญหาประการต่อมาคือ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ศาลพิพากษาผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันสมควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้...” จากบทบัญญัตินี้จะเห็นว่า

หากผู้กระทำความผิดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับจะต้องถูกยึดทรัพย์สินเพื่อชำระค่าปรับ แต่ในทางปฏิบัติส่วนศาลจะไม่นำมาการยึดทรัพย์สินมาใช้แก่ บุคคลธรรมดาที่ไม่ชำระค่าปรับ เนื่องจากการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับทำได้ยากและมีขั้นตอนมากไม่สะดวก เพราะกฎหมายได้กำหนดระยะเวลาที่ผู้ต้องโทษปรับตามคำพิพากษาจะต้องชำระค่าปรับให้เสร็จสิ้นภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษาและกำหนดวิธีการบังคับค่าปรับหากจำเลยไม่ชำระค่าปรับมีอยู่ 2 วิธีคือการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับและการกักขังแทนค่าปรับ ดังนั้น การจะใช้มาตรการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับจะทำให้ต่อเมื่อผู้ชำระค่าปรับไม่ชำระค่าปรับภายในระยะเวลา 30 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาดังนั้นเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้วก็ยังต้องรออีก 30 วันถึงจะสามารถใช้มาตรการยึดทรัพย์สินได้ศาลจึงใช้มาตรการกักขังแทนค่าปรับเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการกักขังแทนค่าปรับ เป็นมาตรการบังคับโทษปรับที่ผิดวัตถุประสงค์และผิดประเภท เนื่องจากการลงโทษที่มุ่งเอากับเสรีภาพของบุคคลผู้ต้องโทษปรับ แต่วัตถุประสงค์ของโทษปรับนั้นเป็นโทษที่มุ่งบังคับเอากับทรัพย์สินและโดยส่วนมากความผิดที่จะกำหนดโทษปรับมักจะเป็นความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง ซึ่งต่างจากการลงโทษจำคุกหรือกักขัง ซึ่งมักจะเป็นความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงกว่าความผิดที่ต้องใช้โทษปรับ การที่ต้องมาบังคับโทษปรับด้วยมาตรการกักขังแทนค่าปรับจึงเป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวต้องสูญเสียเสรีภาพโดยไม่สมควรและไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของการลงโทษปรับ อีกทั้งยังส่งผลให้รัฐต้องรับภาระในการควบคุมดูแลผู้ถูกกักขัง เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสถานที่บุคลากร สวัสดิการ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ และที่สำคัญการกักขังแทนค่าปรับอาจทำให้ผู้ต้องถูกขังนั้นเรียนรู้พฤติกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชญากรรม หรือได้รับการถ่ายทอดวิธีการก่ออาชญากรรม และทำให้ต้องสูญเสียคุณค่าในตนเองไป เนื่องจากการได้รับการตราหน้าต่อสังคมว่าเป็นคนจี้คุก จึงเป็นการยากที่จะกลับมาใช้ชีวิตในสังคมตามปกติ

ประเด็นปัญหาประการสุดท้ายคือ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่ กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล” จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า การกำหนดโทษปรับของศาลไทยเป็นการลงโทษปรับตามอัตราขั้นสูงสุดและต่ำสุดที่มีกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเป็นการกำหนดอัตราโทษปรับที่แน่นอน (Fixed Sum System) กล่าวคือ จะปรับได้ไม่ต่ำกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดและต้องไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนด โดยการกำหนดช่วงของค่าปรับดังกล่าวเปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจ ซึ่งศาลจะต้องกำหนดอัตราโทษปรับดังกล่าวให้ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล ดังนั้น จึงมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสัดส่วนของอัตราโทษปรับกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล คือ กำหนดตามสัดส่วนหรืออัตราโทษปรับ เพื่อให้ได้สัดส่วนกับภัยอันตรายหรือความผิด (Proportionment according to Harm and Guilt) และ กำหนดสัดส่วนตามภาวะทางเศรษฐกิจและการเงิน (Proportionment according to Economy or Financial Circumstances) โดยมิได้คำนึงถึงความร้ายแรง (seriousness) หรือความ หนักเบา (gravity) ของความผิด ซึ่งจะเป็นการสะท้อนระดับของความเสียหายด้วย จึงทำให้เกิดปัญหาหลายประการไม่ว่าจะเป็นการป้องปรามการกระทำความผิดหรือก่อให้เกิดต้นทุนจากวิธีการลงโทษ

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาการบังคับโทษปรับในคดีอาญา พบว่ามีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของบุคคลในการชำระค่าปรับ ผู้ศึกษาพบว่าข้อเสนอแนะ คือ

ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 จากเดิมที่บัญญัติว่า “โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้

(1) ประหารชีวิต

(2) จำคุก

(3) กักขัง

(4) ปรับ

(5) ริบทรัพย์สิน

โทษประหารชีวิตและลงโทษจำคุกตลอดชีวิตมิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิด ในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี

ในกรณีผู้ซึ่งกระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีได้กระทำความผิดที่มีระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ให้ถือว่าระวางโทษดังกล่าวได้เปลี่ยนเป็นระวางโทษจำคุกห้าสิบปี”

แก้ไขเป็นมาตรา 18/1 โดยกำหนดว่า “ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษปรับแก่บุคคลใดให้ลงโทษปรับผู้นั้นตามรายได้ โดยให้ศาลคำนึงถึงความร้ายแรงและความหนักเบาของความผิดประกอบด้วย”

เนื่องจากหากมีการนำ “ค่าปรับตามรายได้ (day fines)” มาใช้ในประเทศไทย เพื่อทดแทนโทษจำคุกในกรณีที่มีการทำความผิดที่ไม่ใช่ความผิดอุกฉกรรจ์ โดยการลงโทษปรับตามรายได้ (day fines) การนำเอาโทษปรับตามรายได้มาใช้คดีอาญาที่ไม่ร้ายแรงจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้โทษปรับกับคนที่มีรายได้แตกต่างกันมากได้ และการที่โทษปรับมีระดับคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมการใช้โทษปรับควรได้รับการหนุนเสริมด้วยโทษบริการสังคมในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่สามารถชำระค่าปรับได้ ส่วนโทษจำคุกนั้น ทั้งนี้ ควรใช้เฉพาะในกรณีที่มีการทำความผิดร้ายแรงเท่านั้น

2. ปัญหาในการบังคับทรัพย์สินเพื่อชำระค่าปรับ

ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 จากเดิมที่บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ศาลพิพากษาผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือมิฉะนั้น

จะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันสมควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้

ความในวรรคสองของมาตรา 24 มิให้นำมาใช้บังคับแก่การกักขังแทนค่าปรับ”

แก้ไขเป็น “ผู้ใดต้องโทษปรับไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ศาลพิพากษาผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันสมควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้ ทั้งนี้ ให้ศาลสามารถยึดทรัพย์สินใช้แทนค่าปรับได้ทันทีโดยมิพักต้องพิจารณาพิพากษาเป็นคดีใหม่ ในกรณีที่ปรากฏชัดเจนว่าผู้ต้องโทษปรับมีเจตนาหลีกเลี่ยงและจะหลบหนี

ความในวรรคสองของมาตรา 24 มิให้นำมาใช้บังคับแก่การกักขังแทนค่าปรับ”

เนื่องจากหากมีการพัฒนามาตรการยึดทรัพย์แทนค่าปรับให้มีขั้นตอนที่รวดเร็ว จะทำให้ศาลสามารถใช้การบังคับค่าปรับ ซึ่งเป็นโทษที่มุ่งเอาต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษปรับ เพราะมาตรการกักขังแทนค่าปรับที่ศาลส่วนใหญ่มักจะใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดเป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวต้องสูญเสียเสรีภาพโดยไม่สมควรและไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ของการลงโทษปรับ อีกทั้งยังส่งผลให้รัฐต้องรับภาระ ในการควบคุมดูแลผู้ถูกกักขังเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสถานที่ บุคลากร สวัสดิการ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ และที่สำคัญการกักขังแทนค่าปรับอาจทำให้ผู้ต้องถูกขังนั้นเรียนรู้พฤติกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชญากรรม หรือได้รับการถ่ายทอดวิธีการก่ออาชญากรรม และทำให้ต้องสูญเสียคุณค่าในตนเองไป เนื่องจากการรับทราบหน้าต่อสังคมว่าเป็นคนขี้คุก จึงเป็นการยากที่จะกลับมาใช้ชีวิตในสังคมตามปกติ

3. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดโทษปรับในคำพิพากษา

ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 จากเดิมที่บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่ กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล”

แก้ไขเป็น “ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนรายได้ที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล ทั้งนี้ หลักเกณฑ์การกำหนดโทษปรับตามรายได้ให้กำหนดในกฎกระทรวง”

เนื่องจากโทษปรับที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างเหมาะสม จะมีประสิทธิภาพในการป้องปรามการกระทำความผิดได้ โดยไม่ก่อให้เกิดต้นทุนในระดับสูงต่อสังคม จึงควรมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสัดส่วนของอัตราโทษปรับกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล คือ กำหนดตามสัดส่วนหรืออัตราโทษปรับ เพื่อให้ได้สัดส่วนกับภยันตรายหรือความผิด และ กำหนดสัดส่วนตามภาวะทางเศรษฐกิจและการเงิน โดยคำนึงถึงความร้ายแรง หรือความหนักเบาของความผิด ซึ่งจะเป็นการสะท้อนระดับของความเสียหายด้วย

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

โกเมน ภัทรภิรมย์.คำบรรยายประมวลกฎหมายอาญาแห่งเนติบัณฑิตยสถาน.

บรรยายครั้งที่ 13,วันที่ 22 กรกฎาคม 2531.

กุศลบุญยืน. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร :

นิติบรรณาการ, 2539.

เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์.คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1.พิมพ์ครั้งที่ 10 (แก้ไขเพิ่มเติม).

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พลสยามพริ้นติ้ง (ประเทศไทย),2551.

คณิต ณ นคร. กฎหมายอาญาภาคความผิด. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2525.

จิตติ ดิงศภัทย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอน 1. (กรุงเทพมหานคร : แสงทองการ

พิมพ์, 2515.

จิตติ ดิงศภัทย์.กฎหมายอาญาภาค 1. (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง

เนติบัณฑิตยสภา, 2525.

ณรงค์ ใจหาญ.กฎหมายอาญาวาดด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย. (กรุงเทพมหานคร

: สำนักพิมพ์วิญญูชน. 2543.

หยุด แสงอุทัย.กฎหมายอาญาภาค 1.พิมพ์ครั้งที่ 18 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.โครงการพัฒนามาตรการยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับและมาตรการ

กักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา.คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2551.

ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล. “ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล.”วารสารกฎหมาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

พิชยนต์ นิพาสพงษ์. “โทษปรับโดยกำหนดตามวันและรายได้ (Day Fine).” วิทยานิพนธ์

ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

พิรุฬห์ ไตสุกุลวรรณ. “การลงโทษปรับทางอาญา.”วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขา

นิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

เชษฐภัทร พรหมชนะ. “การนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับนอกเหนือจากการกักขังแทน

ค่าปรับ.” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

สทธร รัตนไพจิตร. “ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้

กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

สมยศ วัฒนภิรมย์. “การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษปรับ.” (วิทยานิพนธ์

ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

สุวรรณ ทองเนื้อแข็ง. “การบังคับโทษปรับ.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตสาขา

นิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

อรรถชัย วงศ์อุดมมงคล. “การใช้มาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณี

ความผิดบางประเภท.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.